

Žilinský kraj - charakteristika regiónu

30.04.2025 |

[Poloha, rozloha, geografické podmienky](#)

[Demografické východiská](#)

[Ekonomické a sociálne špecifiká](#)

Poloha, rozloha, geografické podmienky

Žilinský kraj sa rozkladá v severozápadnej časti Slovenska. Rozlohou 6 808,4 km² zaberá 13,9 % rozlohy štátu a je tretím najväčším krajom Slovenskej republiky. Severozápadná hranica je súčasne štátnou hranicou s Českou republikou a na severe hraničí s Poľskom. Kraj má spoločné hranice s tromi ďalšími krajmi Slovenska - Trenčianskym, Banskobystrickým a Prešovským.

Územie Žilinského kraja sa vyznačuje rôznorodosťou krajinej štruktúry. Od údolných nív vodných tokov (Váh, Kysuca, Turiec a Orava), cez poľnohospodársku a lesnú krajinu až po vysokohorskú krajinu hrebeňových pásiem pohorí Západných Tatier, Nízkych Tatier, Chočských vrchov, Veľkej Fatry, Malej Fatry, Javorníkov a Strážovských vrchov. Ide prevažne o hornatú krajinu s nízkym podielom ornej pôdy, ktorá má atraktívne prírodné prostredie, mimoriadne vhodné na rozvoj turistiky, vodných a zimných športov. Žilinský kraj má mierne teplé až chladné vlhké podnebie s najnižšími teplotami na Slovensku nameranými v Oravskej Lesnej. Hlavným tokom v kraji je Váh, ktorý vzniká sútokom Čierneho a Bieleho Váhu v Kráľovej Lehote. Malé prietoky Váhu sú významne nadlepšované najmä najväčšími zásobnými nádržami Liptovskou Marou a Oravskou priehradou. Riečnu sieť popri Váhu tvoria Orava, Kysuca, Turiec, Rajčianka, Revúca, Belá, Varínka. Najvyšším miestom v kraji je miesto na vrchu Kriváň (2 494,4 m n. m), najnižšie položeným miestom je breh rieky Váh pri výtoku z kraja na území obce Maršová – Rašov (287,2 m n. m.).

Z nerastných surovín je územie kraja bohaté na ložiská stavebného a dekoračného kameňa, zásoby štrkopieskov a pieskov, tehliarskej hliny. V oblasti Malej Fatry sa ťažia vápence ako surovina na výrobu cementu a vápna. V oblasti Hornej Oravy sú ložiská rašeliny a zásoby drevnej hmoty.

Na území kraja sa nachádzajú 4 národné parky – Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Národný park Veľká Fatra a Národný park Malá Fatra, 3 chránené krajinné oblasti – Strážovské vrchy, Kysuce a Horná Orava, 44 národných prírodných rezervácií, 48 prírodných rezervácií, 38 prírodných pamiatok, 18 národných prírodných pamiatok, 15 chránených areálov a 7 chránených vtáčích území.

Žilinský kraj zahŕňa päť prirodzených historických regiónov Horné Považie, Kysuce, Liptov, Orava a Turiec.

Podľa územno-správneho usporiadania v zmysle zákona NR SR č. 221/1996 Z. z. sa Žilinský

kraj člení na 11 okresov: Bytča, Čadca, Dolný Kubín, Kysucké Nové Mesto, Liptovský Mikuláš, Martin, Námestovo, Ružomberok, Turčianske Teplice, Tvrdošín a Žilina. Najmenším okresom s rozlohou 173,7 km² v rámci kraja je okres Kysucké Nové Mesto, ktorý zaberá 2,6 % z celkovej rozlohy kraja. Rozlohou najväčší je okres Liptovský Mikuláš (1 341 km²), na ktorý pripadá takmer pätina územia kraja.

V kraji je 315 obcí, z toho 19 so štatútom mesta. Takmer štvrtina obyvateľov kraja žije v troch najväčších mestách – v Žiline, Martine a Liptovskom Mikuláši.

Demografické východiská

Žilinský kraj mal ku koncu roka 2024 686-tisíc obyvateľov, čo predstavovalo 12,7 % celkovej populácie Slovenska. Priemerná hustota obyvateľstva v kraji bola 101 osôb na km². Najhustejšie osídleným okresom bol okres Žilina s hustotou 197 obyvateľov na km², naopak najredšie osídleným bol okres Turčianske Teplice, kde na km² pripadlo 40 obyvateľov.

Trend demografického útlmu prejavujúci sa nižšou pôrodnosťou pokračoval aj v roku 2024. Živonarodilo sa len 5 650 detí, čo zodpovedalo najnižšej hodnote od roku 1996. Zaznamenaných bolo 6 547 úmrtí – najmenej od roku 2015. Úmrtnosť začala prevyšovať pôrodnosť od roku 2020 – aktuálne v roku 2024 zomrelo o 897 osôb viac, ako sa narodilo. Išlo o druhý najvyšší prirodzený úbytok od začiatku desaťročia. K celkovému medziročnému poklesu regionálneho obyvateľstva na úrovni 1 111 osôb prispelo aj sťahovanie. Z regiónu sa v priebehu roka 2024 vysťahovalo o 399 osôb viac ako sa prisťahovalo.

Vo vekovej štruktúre obyvateľstva sa aj v roku 2024 prejavoval trend starnutia populácie. Podiel detí vo veku do 14 rokov klesol na 15,7 %, zatiaľ čo podiel obyvateľov vo veku 65 a viac rokov vzrástol na 18,1 %. V porovnaní s rokom 2015 sa zastúpenie detskej zložky v populácii sa zvýšilo len o 0,3 percentuálneho bodu, naopak, podiel seniorov vzrástol o 4,4 percentuálneho bodu, teda sedemnásťnásobne rýchlejším tempom. Priemerný vek obyvateľa kraja dosiahol 42 rokov.

V priebehu roka 2024 bolo v kraji uzavretých 3 095 manželstiev, čo predstavuje najnižší počet od roku 1996 a medziročný pokles o viac ako 6 %. Rozviedlo sa 959 manželstiev, čo zodpovedá tretej najnižšej hodnote od uvedeného obdobia. Medziročná zmena v počte rozvodov bola minimálna.

Ekonomické a sociálne špecifiká

Kraj patrí medzi významné hospodárske regióny s rozvinutým priemyslom poskytujúcim dostatok pracovných príležitostí. V roku 2023 ekonomicky aktívni obyvatelia, teda pracujúci a nezamestnaní nad 15 rokov, tvorili takmer 53 % populácie. Miera ekonomickej aktivity, čiže pomer ekonomicky aktívnych k obyvateľstvu nad 15 rokov veku, predstavovala 63,1 %. Miera zamestnanosti (pomer 20 až 64 ročných pracujúcich k celému obyvateľstvu v rovnakom veku) dosiahla 80,7 % a miera nezamestnanosti, teda podiel nezamestnaných z ekonomicky

aktívnych, 3,3 %. Priemerná nominálna mesačná mzda dosiahla 1 540 eur a za celoslovenským priemerom zaostala o 88 eur.

V rámci podnikateľských aktivít malo ku koncu roka 2023 v Žilinskom kraji sídlo 33,1 tis. právnických osôb, z ktorých 86 % tvorili podniky a 61,1 tis. fyzických osôb, z ktorých 95 % tvorili živnostníci. Podniky prevažne orientovali svoju činnosť do odvetvia obchodu, priemyslu a stavebníctva. Takmer 37 % živnostníkov podnikalo v stavebníctve, 16 % v priemyselnej výrobe a 13 % v obchode.

Žilinský kraj v hodnotení ekonomického postavenia z hľadiska tvorby hrubého domáceho produktu (HDP) patril k stredne výkonným regiónom Slovenska. V roku 2023 regionálny HDP dosiahol hodnotu 13 667,8 miliónov eur v bežných cenách. Podiel kraja na národnom HDP tvoril 11,1 %. HDP v prepočte na obyvateľa predstavoval 19 770 eur v bežných cenách, čo bolo menej o 12,2 % ako celoslovenský priemer.

Podľa ekonomických činností v roku 2023 najväčší podiel na hrubej pridanej hodnote malo odvetvie priemyslu (29 %). Obchod, doprava, ubytovanie a stravovanie sa podieľali 15 % a zhodne aj verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie, vzdelávanie, zdravotníctvo a sociálna pomoc.

Rozsiahle pohoria v Žilinskom kraji predurčujú, že podiel poľnohospodárskej pôdy vo výške 35 % je najnižší v porovnaní s ostatnými krajinami. V rastlinnej výrobe sa kraj vyznačuje pestovaním obilnín, zemiakov a krmovín. V živočíšnej výrobe je oproti ostatným krajinám výraznejšie zastúpený chov hovädzieho dobytku a aj chov oviec, a to hlavne v okrese Liptovský Mikuláš. Chovu hydiny sa darí v okrese Turčianske Teplice.

Najväčším priemyselným podnikom kraja je automobilka KIA pri Žiline. Na Považí a Turci je rozvinutá výroba strojov, na Orave výroba železa a elektroniky a v Žiline a Ružomberku výroba papiera. Veľký význam majú aj vodné elektrárne na Váhu. V priemyselnej subjektive Žilinského kraja v roku 2023 dosiahli tržby za vlastné výkony a tovar vo výške 23,2 mld. Eur a zamestnávali viac ako 67-tis. osôb.

V Žilinskom kraji má silnú pozíciu stavebníctvo, čo sa odrazilo aj v druhých najvyšších objemoch stavebnej produkcie. Stavebné subjekty sídlia v regióne v roku 2023 realizovali stavebnú produkciu vykonanú vlastnými zamestnancami vo výške takmer 848 mil. eur a stavebnú produkciu podľa dodávateľských zmlúv na úrovni 1 639 mil. eur. V kraji sa postavilo 2 695 bytov, najviac v okrese Žilina (577).

Kraj má veľmi dobrú dopravnú polohu v rámci Slovenska na dôležitých medzinárodných a vnútroštátnych komunikáciách. Prechádza ním hlavný cestný ťah z Českej republiky na Ukrajinu i cestné ťahy z Bratislavy a Šiah smerom do Poľska. Ku koncu roka 2023 mala dĺžka cestnej siete 2 063 km, z toho diaľničné a rýchlостné úseky tvorili 138 km a. Na dopravných inšpektorátoch bolo registrovaných takmer 441-tis. motorových vozidiel, z toho viac ako 70 % boli osobné automobily. Organizácia železničnej dopravy predurčuje Žilinský kraj za miesto napojenia železničnej siete Slovenska na celoeurópsky systém. Prepojenie je zabezpečené hlavnou traťou Bratislava – Košice, ktorá prechádza cez Žilinu a traťami zo susedného Poľska a Českej republiky, ktoré prechádzajú Čadcou smerom na Žilinu. Tým sa Žilina stáva dôležitým

dopravným uzlom ako regiónu tak Slovenska. Regionálny charakter majú železnice Žilina – Rajec, Čadca – Makov na Kysuciach a Kraľovany – Trstená na Orave. Centrálnym uzlom je Žilina s novou zriaďovacou stanicou Teplička nad Váhom. Medzinárodná letecká doprava je lokalizovaná 10 km od centra regiónu v obci Dolný Hričov.

Školstvo reprezentuje široká sieť školských zariadení. V roku 2023 pôsobilo v kraji 387 materských škôl, 260 základných škôl, 30 gymnázií, 55 stredných odborných škôl a 2 konzervatóriá. V krajskom meste má sídlo Žilinská univerzita, v Ružomberku Katolícka univerzita, v Liptovskom Mikuláši Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika a v Martine sídli Jesseniova lekárska fakulta Univerzity Komenského.

Žilinský kraj poskytoval v roku 2023 zdravotnú starostlivosť v 1 659 zdravotníckych zariadeniach, ktoré zahŕňali aj 9 nemocníc, 1 309 zariadení ambulantnej zdravotnej starostlivosti a 5 liečební. Región Žilinského kraja je bohatý na výskyt minerálnych a termálnych vôd, ktoré sa využívajú na liečenie v kúpeľoch Rajecké Teplice (ochorenia pohybovej a nervovej sústavy), Turčianske Teplice (urologické a reumatické ochorenia), Lúčky (ženské ochorenia) a Liptovský Ján (ochorenia tráviacej sústavy a reumatické ochorenia). Na rekreačné účely sa využívajú geotermálne vrty v Liptovskom Jáne, Bešeňovej, Rajci, Oraviciach a Stráňavách. Minerálne vody Budiš and Fatra sa využívajú aj ako stolové.

Žilinský kraj je významný kultúrny región Slovenska a disponuje aj bohatým kultúrno-historickým potenciálom. Na území kraja bolo v roku 2023 návštevníkom k dispozícii 8 divadiel vrátane malých a nezávislých, 17 kín s 31 premietacími sálami, 11 galérií vrátane pobočiek, 43 múzeí a 226 fungujúcich knižníc. Najznámejšími národnými kultúrnymi pamiatkami sú [Bytčiansky zámok](#), pôvodne stavaný ako vodný hrad, lesná železnička v [Múzeu kysuckej dediny](#) vo Vychylovke, [Oravský hrad](#) v Oravskom Podzámku, [Slovenské národné múzeum v Martine](#), prvá [budova Matice slovenskej](#) v Martine, [lesná úvraťová železnica](#) Chmúra - Tanečník v Oravskej Lesnej, [múzeum P. O. Hviezdoslava](#) v Dolnom Kubíne a [hrad Strečno](#) pri Žiline. Známa je i ojedinelá ľudová [architektúra v Čičmanoch](#), [drevený betlehem v Rajeckej Lesnej](#), ako aj svetový unikát - [drotárska expozícia Považského múzea](#), umiestnená v Budatínskom zámku. Do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO je zapísaná osada [Vlkolínec](#) - pamiatková rezervácia ľudovej architektúry a v Tvrdošíne sa nachádza vzácna pamiatka UNESCO - [gotický drevený kostolík](#) z 15. storočia.

Nielen množstvo kultúrnych a historických pamiatok, ale hlavne prírodné krásy Vysokých a Nízkyh Tatier, Veľkej a Malej Fatry a ďalších pohorí sú za druhou najvyššou návštevnosťou v rámci Slovenska. V roku 2023 Žilinský kraj navštívilo 1,3 mil. návštevníkov, ktorí mali k dispozícii 1 363 ubytovacích zariadení, čo bolo najviac spomedzi krajov Slovenska.